

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

בא

(חלק טז — שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2023

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

718-774-4000 / FAX 718-774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

בא ג

מכילתא⁷): „הי' ר' מתיא בן חרש אומר הרי הוא אומר⁸ ואעבור עליך . . הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו שנאמר⁹ ואת ערום וערי' ונתן להם שתי מצות דם פסח ודם מילה שמלו¹⁰ באותו הלילה כו”.

דָּאָרְף מַעַן פְּאָרְשִׁיין:

(א) ר' מתיא בן חרש איז נאָך מסביר פֿאַרוואָס דער אויבערשטער האָט זיי גע- געבן די מצוה פון קרבן פסח (אז דאָס איז כדי זיי זאָלן האָבן „מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו“) – אָבער די שאלה: „מפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו“ און „ארבעה ימים“ דוקא, ניט מער און ניט ווינציקער? – איז במקומה עומדת¹¹.

(ב) נאָך מערער: ר' מתיא בן חרש רעדט בכלל ניט וועגן לקיחת השה, נאָך וועגן „דַּת פסח“ – וואָס בפשטות מיינט

א. איינע פון די זאָכן אין וועלכע פסח מצרים איז אַנדערש פון פסח דורות איז, וואָס ביי פסח מצרים איז „הקדים לקיחתו לשחיטתו ד' ימים“¹, „בעשור לחודש“² – „מה שלא ציווה כן בפסח דורות“³ (כאָטש אויך ער דאָרף האָבן „ביקור (ממום) ארבעה ימים קודם שחיטה“⁴, דאָרף די לקיחת השה ניט זיין „בעשור לחודש“⁵).

פֿאַרוואָס האָט די לקיחה פון פסח מצרים געדאָרפט זיין קודם „לשחיטתו ארבעה ימים“¹ – ניט ווי פסח דורות – ברענגט רש”י⁶ (פון

(1) פרש”י פרשתנו יב. ו. ממכילתא עה”פ.

(2) פרשתנו שם, ג.

(3) לשון רש”י שם. וראה הערה 6.

(4) פסחים צו, א. מכילתא ופרש”י פרשתנו שם (ומסתמת לשון רש”י משמע, שהוא דין גם בפסח דורות). וראה אנציקלופדי תלמודית ע’ בקור מומים (ע’ קסג). ורש”י. תורה שלמה פרשתנו מילואים לכרך י”א סי’ יב.

(5) פרש”י שם, ג ד”ה הזה. ממכילתא ותיב”ע

עה”פ. פסחים שם.

(6) שם, ו – לאחר שפרש „והי’ לכם למשמרת, זה לשון בקור כו”י. וראה מפרשי רש”י (גו”א, דברי דוד, משכיל לדוד ועוד) ביאור המשך ב’ הענינים שבפרש”י [ובפרט שהשאלה „מפני מה הקדים לקיחתו כו”י הי’ לכאורה צ”ל מקומה לעיל בפסוק ג (בקושיית הרא”ם ועוד)] –

דמכיון שהענין דבקר ממום ד’ ימים הוא גם בפסח דורות (כנ”ל הערה 4), א”כ עכצ”ל דזה שהלקיחה היא בעשור לחודש אינה בשביל בקור ממום*, שהרי בפסח דורות אין צ”ל הלקיחה בעשור לחודש: וא”כ קשה „מפני מה הקדים

לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא צוה כן בפסח דורות“.

[ומתורצת עפ”ז גם הוספת רש”י (על לשון המכילתא) „מה שלא צוה כן בפסח דורות“ – כי זהו יסוד השאלה „מפני מה הקדים כו”י. כנ”ל (ראה דברי דוד שם)].

(7) עה”פ.

(8) יחזקאל טז, ח.

(9) שם, ז.

(10) תיבות אלו ליתא במכילתא שלפנינו. וראה משכיל לדוד כאן. לקמן בפנים סעיף ב’ והערה 15, 18.

(11) בגו”א כאן מפרש* דמכיון שפסח טעון התעסקות דבקר מום ד’ ימים לכן הקדים גם לקיחתו ד’ ימים די שיעסקו בו ד’ ימים – אבל ביאור זה לא נרמז כלל בדברי רמב”ח (כי רמב”ח מבאר רק הצורך שיהיו עסוקים במצות בכלל).

(* בתי’ הא’. תירוצו הב’ (וכן התי’ שבצידיה דרך כאן) אינו ע”ד הפשט, ע”ש.

(*) במכילתא שם מטיים „והי’ לכם למושמרת להוציא פסח דורות . . מקחו כל זמן“. וראה מפרשי המכילתא תו”ש שם.

(*) וצ”ע ברבינו בחיי (לעיל פסוק ג), יהי’ נלקח בעשור ונחשט ביי”ד. למדך הכתוב שהוא טעון בקור ארבעה ימים ולכן הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים“ וראה תו”ש שם.

לדרך (מפני הסכנה) – ווי רש"י האָט שוין געבראַכט אין פ' שמות¹⁴ – און דעריבער איז מילת בני" געווען בעשור לחודש, כדי זיי זאָלן זיין גרייט אַרויסצוגיין פון מצרים (און „מלו באותו הלילה" מיינט רש"י – לילה של לקיחת הפסח);

און דערפאַר האָט מען אויך מקדים געווען לקיחת הפסח צו „בעשור לחודש", כדי אַז אידן זאָלן האָבן ביידע מצות – דם פסח ודם מילה – צוזאַמען.

אַבער דער פירוש (אַז „מלו באותו הלילה" מיינט רש"י דעם לילה פון לקיחת הפסח)¹⁵ איז צע"ג – ווייל רש"י זאָגט דאָך דאָ בפירוש¹⁶, אַז דער דם מילה איז געווען צוזאַמען מיט דם פסח, „מתבוססת בדמיו"ד¹⁷, בשני דמים", וואָס דאָס איז געווען אור לט"ו ניסן¹⁸.

דאָס דעם ציווי¹², „ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות גו'" – און די התעסקות מיט „דם פסח" איז גאָר געווען לאַזרי שפּיטה, בי"ד ניסן בין הערביים.

ג) אפילו מ'זאָל זאָגן (בדוחק עכ"פ), אַז אין דער התעסקות בדם פסח ווערט נכלל אויך לקיחת השם (ווייל דאָס איז אַ הקדמה צו שחיטת הפסח וכו') – איז אָבער נאָך אַלס ניט גלאַטיק וואָס רמב"ח דערמאָנט דאָ – אין דעם ענין פון „מפני מה הקדים לקיחתו כו'" – (אויך) „דם מילה", אַז דער אויבערשטער האָט דע-מאָלט אָנגעזאָגט די אידן אויך אויף „דם מילה"?

ד) יתרה מזה – „דם מילה" איז אויך „ציווה בפסח דורות". און דער וואָס איז געווען געמלט פון פריער איז אויך באַ פסח מצרים ניט נצטווה געוואָרן.

ב. מפרשים¹³ זיינען מסביר, אַז דורך דברי רמב"ח אַז „נתן להם שתי מצות" – דם פסח צוזאַמען מיט דם מילה – ווערט פאַרשטאַנדיק פאַרוואָס לקיחת השם האָט געמוזט זיין „ארבעה ימים פאַר דער שחיטה";

נאָכן ברית מילה דאַרף מען איבער-וואַרטן דריי טעג איידער מ'גייט אַרויס

14 ד, כד.

15 במשכיל לדוד מפרש, דהקב"ה ציוום שימולו בעשור לחודש אלא שקצתם לא מלו אז ומלו א"ע בליל טו (ואליהם כוונת רש"י ב„מלו באותו הלילה"), ע"ש – אבל (נוסף על מה שיש להקשות בגוף פירושו, כדלקמן הערה 18, הרי) ענין זה לא נמצא בפרש"י, אפילו לא ברמז. ומסתמת לשונו „מלו באותו הלילה" מתבוססת בדמיו"ד משמע, שמדבר רק ע"ד מילת בני" בליל טו.

16 בהמשך לשונו – ובמכילתא הובא רק לשון הכתוב „מתבוססת בדמיו"ד".

17 יחזקאל שם, ו.

18 וכן מפורש בשמו"ר פי"ט, ה. שהש"ר פ"א, יב (ג). וכן מוכח לפי דח"ל (פדרא"א פכ"ט. תיב"ע פרשתנו שם, יג. ועוד) דגם מדם מילה נתנו לאות על הבתים.

ולהעיר, שפרש"י (לקמן פסוק מג) האזהרה ד„כל ערל לא יכבל בו" (שם, מח) נאמרה בי"ד בניסן [ועפ"ז צ"ע במ"ש במשכיל לדוד כאן, דמה שהקדים לקיחתו לעשור בחודש הוא „כדי שיתרצו למול א"ל ויקחו" . להזכירם שהם צריכים לעשות הפסח וכל בן נכר לא יכבל בו כו" – שהרי אזהרה זו נאמרה לאחרי זה בי"ד].

12 פרשתנו שם, ז. שם, כב.

13 רבותינו בעה"ת (דעת זקנים פסוק ג. הדר זקנים פסוק ו). ועד"ז בריב"א ורע"ב כאן (בפי' האחרון). וראה גם אלשיך ומשכיל לדוד כאן באו"א קצת (וראה לקמן הערה 15).

14 לפנ"ז מפרשים שטעמו של רש"י למה הקדים ד' ימים קודם שחיטה הוא „כדי להיות הלקיחה בשעת משיכת ידם (הפרשתן) מע"ז שהיא בעשור" . משכו וקחו" – אבל (נוסף לזה שלא ביארו למה הביא רש"י בפירושו מאמרו של רמב"ח) עדיין חסר ביאור, מהו הענין בזה שהלקיחה תהי' בשעת משיכת ידם מע"ז (ולאידך – הדיבור ה' ברא"ח והציווי דמשכו כו' מע"ז בפועל לחו ל„בעשור לחודש"?).

דעם שם פון ר' מתיא בן חרש איז רש"י (ניט אויסן סתם צו זאָגן דבר בשם אומרו, נאָר ער איז) דעמיט מוסיף אין הבנת הפירוש (משא"כ בנוגע דעם טעם פון „ושהיו שטופים כו“).

אויך דאָרף מען פאַרשטיין: רש"י באַנוגנט זיך ניט מיט סתם ברענגען דעם נאָמען ר' מתיא בן חרש, נאָר ער איז מעתיק דעם לשון המכילתא – „הי' ר' מתיא בן חרש אומר“ (אַז ער פֿלעגט (כסדר) אַזוי זאָגן) – וואָס גיט צו אַט דער פרט אין דער הבנה פון דעם פירוש²²?

ה. דער ביאור בכל זה:

דאָס וואָס רש"י זאָגט „ושהיו שטופים כו“ (ניט „ד"א" וכיו"ב) – איז עס ווייל ע"ד הפשט – וואָס דאָס איז דרך פרש"י – איז אין די ווערטער פון ר' מתיא בן חרש ניטאָ קיין תירוץ וביאור אויף דער שאלה „מפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים“ (וכנ"ל, אַז אין זיין מאמר דערמאָנט ער בכלל ניט וועגן לקיחת השנה)²³;

דער תירוץ (ע"ד הפשט) אויף דער שאלה איז אין דעם סיום פון רש"י „שהיו שטופים באילילים א"ל משכו וקחו לכם כו“.

וואָס דאָס מיינט „ניט נאָר אַז בכדי זיי זאָלן זיין ראוי צו „קחו לכם צאן של מצוה“, דאָרפן זיי פריער דורכגיין דעם „משכו ידיכם מאילילים“, ווייל אַנדערש

ג. ווייטער איז רש"י ממשיך: „ושהיו שטופים באילילים אמר להם משכו וקחו לכם¹⁹, משכו ידיכם מאילילים וקחו לכם צאן של מצוה“.

דער ענין איז ניט דער סיום המאמר פון רמב"ח. דאָס איז גאָר די זיעה פון רבי אליעזר הקפ"ר²⁰ (אין מכילתא דאָרט), בר פלוגתא דרמב"ח (וואָס ר"א האַלט אַז אידן האָבן יע געהאַט מצות, ואדרבא „ארבעה מצות שאין כל העולם כדאי בהם“).

איז תמוה: וויבאלד אַז דאָס זיינען זיעות מחולקות, האָט דאָך רש"י גע-דאַרפט זאָגן „דבר אחר“, אָדער „ויש אומרים“ (וכיו"ב) – פאַרוואָס זאָגט ער „ושהיו שטופים כו“, מיט אַ ווא"ו המוסיף, אַז דאָס איז גאָר אַ המשך צום מאמר פון רמב"ח?

ד. פון דעם פירוש רש"י האָט מען אויך אַ דוגמא בולטת צום כלל (וועלכן מ'האַט שוין מדגיש געווען כמה פעמים), אַז בשעת רש"י ברענגט בפירושו אַ מאמר חז"ל בשם אומרו, איז עס מצד אַ טעם מיוחד, דערפאַר וואָס דורך דער ידיעה ווער ס'איז דער בעל המאמר, קומט צו אַ תוספת ביאור אין דעם מאמר, וועלכער איז נוגע לפירוש רש"י.

בנדו"ד ברענגט רש"י פון מכילתא צוויי פירושים, איינער גלייך נאָכן צווייטן; איז ביים ערשטן איז ער מעתיק דעם שם פון בעל המאמר – ר' מתיא בן חרש – אָבער ביים צווייטן איז ער משמיט שם אומרו!²¹

מוז מען זאָגן, אַז מיטן מעתיק זיין

(22) להעיר שבדפוס שני דרש"י לא העתיק

תיבת „הי“.

(23) ראה גם ש"ך עה"ת כאן (ושם, שזהו הדיוק „הי' רמב"ח אומר כו“, כי רמב"ח לא בא לתרץ למה קדמה לקיחתו כו' אלא שבעל המכילתא מביא ש„הי' רמב"ח אומר כו“ כי ע"פ דרשתו מתורצת גם שאלה זו, ע"ש. וראה גם אלשיך כאן).

(19) פרשתנו שם, כא.

(20) ראה רא"ם (יעוד) כאן.

(21) ובפרט שנותן מקום לטעות שזהו המשך

דברי רמב"ח.

וואָס איז דער חשבון פון „שתי מצות“ – ממה נפשך: צו אַראָפּנעמען דעם חסרון פון „גרום“ (מן המצות) איז גענוג אַרײַן מצוה; און אויב – לויט דער הנהגה פון כי תראה ערום וכסיתו²⁶ – האָט דער אויבערשטער געוואָלט זיי געבן מער „לבושים“, זכות – מצות – איז פאַרוואָס גענוג²⁷ צוויי מצות²⁸?

דער ביאור אין דעם: יעדע פון די צוויי מצות האָט אַראָפּגענומען אַן אַנדער פרט פון דעם מצב פון „ערום וערי“ (ממצות). ביי אידן איז דאָן געווען אַ צווייענדיקער חסרון²⁹:

(א) זיי האָט געפעלט דער עשה טוב, קיום פון מצות, ובמילא האָבן זיי ניט געהאַט מיט וואָס צו גיין צום „תעבדון את האלקים על ההר הזה“³⁰ (וואָס אין דעם זכות איז געווען דער „הוציא את העם ממצרים“³⁰);

(ב) זיי האָט געפעלט אין סור מרע, צו זיי האָט זיך צוגעקלעפט פון דעם רע של ארץ מצרים, ערות הארץ – ובמילא, אפילו ווען זיי האָבן שוין „מצות להתעסק בהם“, איז אויב מ'זאָל פון זיך ניט אַראָפּנעמען דעם רע פון מצרים, קען ניט זיין „שיגאלו“ – אינגאַנצן אַרויס פון מצרים – מ'גייט אַרויס פון ארץ מצרים און דער רע של מצרים איז אין זיי³¹!

טאָר מען ניט עסן פון קרבן פסח²⁴, נאָר אַז דערמיט גופא וואָס זיי וועלן נעמען דעם „צאן של מצוה“, וועלן זיי מבטל זיין דאָס וואָס „היו שטופים באיליים“ (כדלקמן סעיף ז), און דערצו פאַדערט זיך אַז דער שה זאָל זיין אין זייער רשות במשך פון פיר טעג פאַר דער שחיטה (כדלקמן שם).

נאָר עס פאַדערט זיך (לויט רש"י) אַ קדמה צו דעם: דער עיקר מטרה פון קרבן פסח (מצרים), לויט פשטות הכתובים, איז כשמו – „פסח על שם הדלוג והפסיחה“²⁵, אַז דער דם הפסח איז געווען אַ סימן וואו וועט „הקב"ה מדלג כו' וקופץ כו“²⁵ זיין.

וואָס פאַר אַ שייכות האָט דאָס מיטן מבטל זיין דעם „היו שטופים באיליים“?

איז רש"י מקדים דעם מאמר פון רמב"ח, אַז דער עיקר מטרה פון די מצות וואָס דער אויבערשטער האָט געגעבן אידן פאַר דער גאולה, איז געווען צו מבטל זיין דעם מצב פון „ראת ערום וערי“, זיי זאָלן האָבן „מצות להתעסק בהם (און דאָס איז) כדי שיגאלו“;

און וויבאַלד אַז „נתן להם שתי מצות דם פסח ודם מילה“, איז פאַרשטאַנדיק, אַז עיקר מטרת הפסח (בנוגע דעם אַראָפּנעמען דעם „ערום וערי“) איז (ניט דער ענין חיובי שבו – זיין שחיטה ואכילה וכו', נאָר) אַן ענין שלילי, צו אַראָפּנעמען אַן ענין בלתי רצוי, כדלקמן.

1. לערנענדיק דעם מאמר פון רמב"ח, אַז „נתן להם שתי מצות כו“ – ווייל אידן זיינען געווען אין אַ מצב פון „ראת ערום וערי“ – ווערט שווער:

(24) פרשתנו שם, מג ובפרי"י.

(25) פרי"י שם, יא.

(26) ישעי' נח, ז. וראה לקמן סעיף יוד ובהערה 61, 62.

(27) להעיר ממזל (מכות כג, ב במשנה) רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תומ"צ.

(28) ראה – ע"ד הדרוש – גו"א כאן. גבורות ה' פל"ה.

(29) וכב' הלשונות „ערום וערי“. וראה ריטב"א להגש"פ, שמפרש „ערום“ – ערומים מן המצות, ומהו ערי' . . . שלא קיימו מצות מילה.

(30) שמות ג, יב וברש"י.

(31) ע"פ המבואר בפנים יש לבאר זה השעתיק

מצוה פון קרבן פסח (אויך אין פשוטו של מקרא), איז — די אכילת הפסח³⁵

(ווי מ'זעט עס גלייך ביי לקיחת השה, אָז עס דאַרף זיין „שה לבית“ אין אַן אופן פון „מכסת נפשות איש לפי אכלו גו“³⁶, דוקא איינער וואָס איז „ראוי לאכילה, פרט לחולה כו“³⁷)?

וע"פ הנ"ל איז עס פאַרשטאַנדיק. ווייל דס הפסח איז מדגיש די שלילה³⁷ — מבטל זיין דעם רע פון מצרים].

ז. ווי אַזוי איז דם פסח פאַרבונדן מיט „סור מרע“?

אויך: וויבאַלד אַז „לא היו בידם מצות“, איז פאַרשטאַנדיק, אַז די מצות וואָס „נתן להם“ זיינען מצות כלליות³⁸; וע"ד מצות מילה וואָס איז (ניט נאָר אַ מצוה פרטית, נאָר) אַ מצוה כללית, ס'איז דער „אות ברית ביני וביניכם“^{38*} — דאַרף מען זאָגן, אַז אויך דם פסח טוט אויף אַן ענין עיקרי וכללי (אין „סור מרע“). וואו זעט מען דעם ענין כללי בזה?

איז רש"י ממשיך, ושהיו שטופים באלילים א"ל משכו וקחו לכם, משכו ידיכם מאלילים וקחו לכם צאן של מצוה — דער פסח האָט מבטל געווען דאָס וואָס אידן זיינען געווען „שטופים

35) בלשון המשנה (פסחים עו, ב) — הפסח, לא בא מתחילתו אלא לאכילה“.

36) פרשתנו שם, ג"ד.

37) רש"י שם.

38*) עפ"י יש לתרגם ג"כ מ"ש במשכיל לדוד ש„מצות הפסח (לחוד) אין בה כדאי שהיא מצוה שאין בה שום צערא דגופא אדרבה הנאה וטעמא“ — כי העיקר במצות הפסח כאן הוא „דס פסח“ שלילת הרע, ככפנים.

38) להעיר ממחז"ל (כריתות בתחלתה): ל"ו כריתות בתורה כו' הפסח והמילה במצות עשה. וראה אוה"ת יתרו שם.

38*) לך יי, יא. וראה גו"א כאן.

האָט מען זיי דעריבער געגעבן צוויי מצות³²: איין מצוה וואָס טוט אויף „עשה טוב“ — און דאָס איז דם מילה³³, וואָס ברענגט אַרײַן די אידן בכרית מיטן אוי- בערשטן³⁴; און איין מצוה וואָס טוט אויף אין זיי „סור מרע“ (אַראָפּנעמען דעם רע פון מצרים) — און דאָס איז דם פסח³³ (כדלקמן סעיף ז).

[דערמיט ווערט בעסער פאַרשטאַנדיק וואָס מ'איז מדגיש אַז מען האָט זיי גע- געבן דס פסח אַלס אַ מצוה להתעסק בה כדי שיגאלו — דלכאורה: דער עיקר

רש"י (ברא' ה' — מזכר' ט, יא) גם סיום הכתוב „גם את בדם ברייתך שלחתי אסיריך) מבור אין מים בו“ — דלכאורה אין זה מוסיף כלום בהראי — כי בתיבות אלו מרמז רש"י לפירושו ב' וישב עה"פ (לו, כד), והבור רק אין בו מים — „מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו“, היינו דכאשר „מים אין בו“ באים בו במילא נחשים ועקרבים (ראה לקו"ש חט"ו ע' 324 ואילך); ועד"ז בעניינינו, דמכיון ש„לא היו בידם מצות“ בדרך ממילא נעשו „שטופים באלילים“ (נתדבק בהם הרע של מצרים). (32) ראה גם גבורות ה' שם (אלא ששם מפרש, דמילה היא הסרת הערלה והפסח הוא עבודתו לו ית'. וראה הערה הבאה).

33) ראה עד"ו אלשיך כאן. וראה אוה"ת יתרו (כרך ז' ע' ב'תרוצו): פסח הוא מל' . . ובה מל"ת . . ז"א שבו מ"ע והיינו ע"י מילה* יסוד ז"א (וראה שם ע' ב'תרחצ). ובאוה"ת שה"ש (ע' תפז): במצרים בשתי מצות בדם הפסח ובדם המילה . . דם פסח ה' גבורות שבמלכות ודם מילה ה' חסדים שביסוד.

ועפ"ז מתורץ מה שהקדים (רמב"ח ורש"י) דם פסח לדם מילה — מתאים להסדר (כבקרא) סור מרע (ואח"כ) ועשה טוב (ראה אלשיך שם); וכן ה' גם אצל בני"י במצרים (גם לרש"י), שהרי פסח ה' בין הערביים, ומילה — באותו הלילה“.

34) וגם: מכיון שהי' צ"ל תיקון ע"ז שלא קיימו מצות, הי' צ"ל ע"י מצוה שהיו מחוייבים בה מוכנה, ולא מצוה שנתחדשה רק עתה.

(* להעיר דמצות מילה היא (לא רק שלא יהא ערל, כ"א גם) שיהא מהול (ראה צפע"נ לרמב"ם ריש הל' מילה, ובכ"מ. לקו"ש ח"ג ע' 759 ואילך). וראה ע"ד החסידות סהמ"צ להצ"צ מצות מילה. אוה"ת בראשית כרך ד' ס"פ ז'.)

פריערד מפרש געווען, ביי דער עקידה⁴³, אַז דאָס וואָס דער אויבערשטער האָט באַוויזן אברהם'ן דעם מקום העקידה ערשט „ביום השלישי“, איז עס געווען „כדי שלא יאמרו הממו וערכבו פתאום וטרד דעתו ואילו ה' לו שהות להמלך אל לבו לא ה' עושה“.

דאָס הייסט, אַז אַ סימן אויף אַ געווייִטע זאַך אַז זי איז געטאַן געוואָרן מיט ישוב הדעת וכו', איז ערשט ווען מ'וואָרט איבער פיר טעג⁴⁴ – כשם ווי ביי אב־רהם'ען, וואָס דער „יום השלישי“ איז געווען דער פערטער טאָג⁴⁵ נאָכן ציווי „קח נא את בנך גו“⁴⁶ (וואָרום דער „ויקם וילך אל המקום גו“ איז געווען „בבקר“⁴⁷ נאָכן ציווי).

ח. בכדי אַז ביי אַ בן חמש למקרא זאָל זיך בעסער אָפלייגן מאמרו של רמב"ח, אַז ניט קוקנדיק אויף דעם וואָס עס איז דאָ אַ „שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו“, דאָרפן אידן אָנקומען צו „מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו“⁴⁸,

ברענגט רש"י אַז דער בעל המאמר איז ר' מתיא בן חרש, און אָט דעם מאמר – „הי' רמב"ח אומר“, ער פלעגט עס כסדר איבערזאָגן צו זיינע תלמידים – ווייל דאָס איז געווען אַ ביאור אויף זיין הנהגה נמשכת:

43 וירא כב, ד.

44 להעיר מרש"י יתרו יט, טז: הוא יום ד'.
45 כי בפשטות, „ביום השלישי“ היינו משיצא מביתו (כמ"ש הראב"ע שם. רמב"ן שם, ג (ככמה דפוסי הרמב"ן נשמטה תיבת „והולכים“).

46 שם, ב.

47 שם, ג.

48 ובפרט שכבר פרש"י לעיל (שמות ג, יב): ששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים... עתידים לקבל התורה.

(ניט סתם רגיל) באַליים“ (ניט אין אַן ענין בלתי רצוי סתם):

מ'האָט שוין געלערנט אין פ' וארא³⁹, אַז צאָן איז געווען די עבודה זרה פון מצרים. קומט אויס, אַז דאָס עצם נעמען פון אַ שֶׁה – „יראת מצרים“⁴⁰ – צוליב „ושחטו אותו“, דאָס גופא האָט זיי אָפֿ־געריסן פון ע"ז⁴¹, ויתרה מזה – באופן פון לשחטו, היפך לגמרי פון „שטופים באַליים“. וכדלקמן.

דערמיט וועט מען אויך פאַרשטיין פאַרוואָס די לקיחת השה האָט געמוזט זיין ארבעה ימים פאַר דער שחיטה:

וויבאַלד אַז אידן (האָבן ניט בלויז איין מאָל געדינט ע"ז, נאָר זיי) זיינען געווען „שטופים באַליים“ – האָט געדאַרפט זיין אַ פעולה וואָס זאָל עוקר זיין דעם „שטופים“. ווען מ'וואָלט גענומען דעם שֶׁה און גלייך גע'שחט'ן – אַן איין מאָל־קע פעולה – וואָלט עס נאָך ניט געווען גענוג זיי אָפצורייסן פון זייער שטוף זיין אין ע"ז; דוקא דורך דעם וואָס זיי האָבן געהאַט ביי זיך דעם שֶׁה (יראת מצרים) אַ מַשְׁד זמן, על מנת צו שחט'ן אים⁴², דאָס האָט געקענט מבטל זיין זייער פריערדי־קע „שטופים באַליים“.

און דערפאַר האָט עס געמוזט געדויערן פיר טעג – ווי רש"י האָט שוין

39 ת, כב וברש"י.

40 לשון רש"י שם.

41 ראה גם אלשיך ואוה"ח כאן. – ועפ"ז מתורצת קושיית הבאר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן ד, א"כ יהי' להם ג' מצות" (גם פרישת ע"ז) – כי פסח ופרישת ע"ז תוכנם ותועלתם בנדודי היינו הך.

42 ובפרט שהי' קשור עם מסנ"פ, וכמש"נ (וארא שם) „הן נבחר גו' ולא יסקלונו“. וראה מדרש שהובא בבעה"ת (דלעיל הערה 13). טור או"ח סי' תל ובב"ח שם. וראה גם תיב"ע כאן.

ט. פון דעם האָט מען אויך – די הוראה לימינו אלה:

זייענדיק אין דער טיפעניש פון גלות זה האחרון, גלות רומי, און וויסנדיק דעם פסק חז"ל אז שוין בזמנם „כלו כל הקיצין“⁵⁵ – טענה'ן אידן: מ'איז שוין אין גלות באַלד צוויי טויזנט יאָר – וויפל איז דער שיעור צו מאַטערן אידן אין גלות!?

אויף דעם זאָגט רש"י, אויב מ'וואַלט געדאַרפט ניט מער ווי אַרויסגיין פון גלות, וואַלט מען שוין לאַנג פטור גע- וואָרן פון גלות; אָבער דער אויבער- שטער וויל אַז דער אַרויסגיין פון יעדער אידן זאָל ניט זיין אין אַן אופן פון „ערום וערי“, ער וויל אַז מ'זאָל האָבן מצות וכו'.

וע"ד ווי ביי יצי"מ, וואו ס'איז געווען די הבטחה „ואחרי כן יצאו ברכוש גדול“⁵⁶ – האָבן אידן געטענה'ט, אַז זיי זיינען גרייט צו מוותר זיין אויפן רכוש גדול אַבי וואָס גיכער אַרויסגיין פון גלות⁵⁷; אָבער דער אויבערשטער האָט געוואַלט אַז מ'זאָל אַרויסגיין ברכוש גדול מיט אַלע פירושים שבזה.⁵⁸

ועד"ז ביי דער גאולה העתידה בקרוב, וואָס – כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות⁵⁹ – וויל דער אויבערשטער אַז מ'זאָל אַרויסגיין „ברכוש גדול“, מיט אַלע פירושים שבזה.

די גמרא⁴⁹ דערציילט אין סנהדרין אַז די ישיבה פון רמב"ח איז געווען אין רומי. בימיו זיינען געווען נאָך ישיבות, אויך אין א"י, אָבער זיין ישיבה (וב"ד) – די גרעסטע בימיו⁵⁰ – איז געווען אין רומי דוקא.

ולכאורה: פאַרוואָס האָט ער געמאַכט זיין ישיבה אין רומי⁵¹, אַ זאָך וואָס האָט גורם געווען אַז מ'זאָל דאַרפן גיין פון אַנדערע ערטער קיין רומי צו זיין ישיבה – ווי די גמרא זאָגט דאָרט „צדק צדק תרדוף, הלך אחר חכמים לשיבה . . . אחר ר' מתיא לרומי“, און ניט געמאַכט זיין ישיבה אין א"י⁵² (ע"ד ווי ר' עקיבא וואָס „אחר רבי עקיבא לבני ברק“⁴⁹ וכיו"ב)?

דערויף זאָגט מען „ה' רמב"ח אומר כו" – ער פלעגט כסדר מנחם זיין זיינע תלמידים אויף זייער געפינען זיך אין רומי, אַז די גאולה איז אָפהענגיק אין דעם אַז מ'זאָל אין (אַ מצב פון) רומי מאַכן אַ ישיבה – געפינען אַ איד וואָס איז אין אַ מצב פון רומי („ערום וערי“) און אים מאַכן אויס „רומי“ נאָר אַ יושב בישיבה, און אין אַן אופן פון „להתנסק“⁵³ בהם, דאָס ווערט זיין עסק. און פאַר דעם צוועק געפינט זיך זיין ישיבה אין רומי, אין מקום הגלות⁵⁴, צו העלפן יענעם אידן און דורך דעם ברענגען די גאולה.

(49) לב, ב. הגהות מיימוניות הל' סנהדרין ספ"ו. ח"ג ע' 831 ואלך).

(55) סנהדרין צו, ב.

(56) לך טו, יד.

(57) ברכות ט, ריש ע"ב.

(58) מתחיל בונצלתם את מצרים כפשוטו ועד – לכל ניצוצי קדושה שהיו שם. וראה תו"א (פרשתנו ס, ג) שהעלו משם ר"ב ניצוצים מהרפ"ח שנפלו כו'.

(59) מיכה ז, טו.

(49) לב, ב.

(50) הגהות מיימוניות הל' סנהדרין ספ"ו.

(51) ובפרט ע"פ פרש"י ס"פ וישלח.

(52) ובפרט שכשיצא רמב"ח לחו"ל קרע בגדיו (ספרי ראה יב, כט).

(53) ראה ב"ח לטאו"ח סמ"ז ד"ה ונוסחא. סד"ה אריב"ל כו' נכסיו, תרפ"ח.

(54) להעיר שר' מתיא ניצוץ יוסף הצדיק (הובא בסה"ד ערכו) – והרי ענינו של יוסף שכלכל את בניו במצרים, וממנו בא הכח לעבודת הבירורים

הגולה⁶³, און דאָרט גופא – בתוך העיר, אין „קול המונה של רומי“⁶⁴, אַז דאָרט זאָל מען אויפזוכן אידן וואָס זיינען אין אַ מצב פון „ערום וערי“ און געבן זיי איין מצוה, צוויי מצות וכו' „להתעסק בהם“ והולך מוסיף ואור.

– וואָרום וויבאלד אַז אין דער גאולה פון גלות זה האחרון וועט קיין איין און איינציקער איד ניט בלייבן אין גלות⁶⁵, דאָרף מען אויפזוכן יעדן אידן, וואו ער זאָל זיך נאָר געפינען, און באַוואַרענען אַז ער זאָל האָבן לכל הפחות איין⁶⁶ מצוה, ער זאָל ניט זיין קיין „ערום“⁶⁷ – ווייל אין דעם הענגט אָפּ די גאולה פון גאַנץ כלל ישראל.

און דורך דעם וואָס „נלכה באורחותיו נס“⁶⁸ אין אַט דעם אופן, וועט דאָס פועל זיין ומיד⁶⁹ דעם – „כדי שיגאלו“, והקיצו ורננו שוכני עפר והוא בתוכם, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ בא תשל"ז)

יו"ד. און דאָס איז אויך איינער פון די רמזים אין דער פרשה אויפ'ן יום ההילול – לא פון כ"ק מו"ח אדמו"ר – יו"ד שבט – וואָס זיין הסתלקות איז געווען בשבת פ' בא⁶⁰.

דער רבי האָט זיך אַליין משתדל גע-ווען בהפצת התורה ומצות' ביז צו מסירת נפש, און ביז צו פאַרשפרייטן קיום מצות מעשיות צווישן יעדער סוג אידן, ביז צו מתעסק זיין זיך בזה מיט אַן איינצעלנעם אידן, כמפורסם כו"כ סיפורים אין דעם,

און אין אַן אופן – ווי ער האָט גע-טייטשט אין אַ שיחה⁶¹ – „כי תראה ערום וכסיתו ומבשרך לא תתעלם, אַז מיא זעהט אַ אידן אַ נאַקעטען אַהן ציצית און אַהן תפילין, וכסיתו“ [ע"ד ווי ר' מתיא בן חרש זאָגט – „ואת ערום וערי' ונתן להם שתי מצות“⁶²];

און צוליב דער עבודה האָט ער געהאַט זיין ישיבה דוקא אין חוץ לארץ, בתוך

63 להעיר ממשנת (לקו"ש ח"ג ע' 835) ע"ד כ"ק מו"ח אדמו"ר ויוסף הצדיק (ראה לעיל הערה 54).

64 לשון הש"ס – מכות בסופה.

65 ראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 2 ואילך, וש"נ.

66 להעיר שבפרטיות יש בקיום דכל מצוה: סור מרע (– עבירה על רצון ה'), עשה טוב (– רצון ה').

67 ובפרט שמצוה גוררת מצוה (אבות פ"ד מ"ב). וגם המצוה ש,נגררה" גוררת מצוה וכו'.

68 לשון אגה"ק סי' זך.

69 ראה רמב"ם הל' תשובה (פ"ז ה"ה) ומיד הן נגאלין.

60 לפני שלשים שנה* – שנת ה'ש"ת – ראה לקו"ש (ח"ב ע' 591 ואילך. ח"ד ע' 1323 ואילך) ביאור ענין דשלשים שנה. וראה לקוטי לוי"צ אגרות ע' רעז.

61 פורים תרצ"א (לקו"ד ח"ד תשכט, א). והוא ע"פ תדבאר פכ"ז.

62 כההמשך בתדבאר שם – „וכן אתה מוצא .. שבמצרים .. ואת ערום וערי' .. שנתרוקנים מן המצות ואין בך אלא שתי מצות אחת דם פסח ואחת דם מילה“.

* שיחה זו י"ל בשנת תשמ"ו. המול'.

